

Kritik mot Överförmyndarnämnden i Västerås stad för bristande motivering av ett beslut om att entlediga en god man

Beslutet i korthet: Överförmyndarnämnden beslutade att entlediga en person från ett uppdrag som god man. Beslutet var inte motiverat på det sätt som föreskrivs i 20 § förvaltningslagen (1986:223) och nämnden får kritik.

Anmälan

AA framförde i en anmälan, som kom in till JO den 23 juli 2014, klagomål mot Överförmyndarnämnden i Västerås stad (överförmyndarnämnden) med anledning av att nämnden hade beslutat att entlediga honom som god man för BB. I sin anmälan uppgav AA bl.a. att han aldrig fick reda på orsaken till entledigandet. När han vände sig till överförmyndarnämndens ”chef” [*överförmyndarnämndens direktör, JO:s anm.*] CC för att få reda på skälen för beslutet svarade hon bara att han fick överklaga beslutet.

Till anmälan bifogades bl.a. överförmyndarnämndens beslut om entledigande, överförmyndarnämndens yttrande till Västmanlands tingsrätt, delar av ett protokoll från tingsrätten med ett beslut om undanröjande av överförmyndarnämndens beslut och överförmyndarnämndens komplettering av överklagandet av tingsrättens beslut till Svea hovrätt.

Utredning

Vid granskningen av de handlingar som AA bifogat till sin anmälan framkom att han den 21 augusti 2012 hade entledigats som god man av överförmyndarnämnden. Av ett utdrag från överförmyndarnämndens protokoll framgick bl.a. följande:

Saken: Entledigande av god man och förordnande av ny god man.

Beslut: Överförmyndarnämnden beslutar att entlediga AA, [personnummer], från uppdraget som god man för BB. Nämnden uppdrar åt Överförmyndarförvaltningen att bestämma datum för när bytet av god man kan ske samt förordnande av ny god man.

Datum för byte av god man meddelas av Överförmyndarförvaltningen.

Motivering: Av 11 kap. 20 § föräldrabalken följer att en god man [som] inte längre är lämplig att inneha uppdraget, ska entledigas.

Som god man företräder ställföreträdaren sin huvudman. En god man ska omsorgsfullt fullgöra sina skyldigheter och alltid handla på det sätt som bäst gagnar den enskilde. Den 23 maj 2012 inkom ett klagomål från huvudmannens boende gällande gode mannen AA. Inkomna klagomål samt en samlad bedömning av ärendet gör att det kan ifrågasättas huruvida AA:s agerande på bästa sätt gagnar den enskilde.

Mot bakgrund av vad som ovan anförts är AA inte lämplig att inneha uppdraget som god man för BB, varför han ska entledigas.

Ärendebeskrivning: Genom Västmanlands tingsrätts beslut den 18 november 2011 anordnades godmanskap för BB med uppdrag för AA att bevaka BB:s rätt, förvalta hans egendom och sörja för hans person.

AA har beretts tillfälle att yttra sig över ett eventuell entledigande och vill kvarstå som god man.

Hur man överklagar: se [bilaga](#).

ÖVERFÖRMYNDARNÄMNDEN I VÄSTERÅS STAD

Med anledning av detta uppmanades överförmyndarnämnden att yttra sig över motiveringen i beslutet. Av yttrandet skulle särskilt framgå hur beslutet förhåller sig till bestämmelsen i 20 § förvaltningslagen (1986:223) om myndigheters skyldighet att motivera beslut. Berörda befattningshavare skulle ges tillfälle att lämna synpunkter och det skulle framgå av remissvaret att detta skett. Slutligen skulle myndigheten redovisa sin bedömning av det som kommit fram.

I ett yttrande framförde överförmyndarnämnden följande:

Sammanfattning

Överförmyndarnämnden (fortsättningsvis nämnden) anser att motiveringen till nämndens beslut att entlediga AA i huvudsak uppfyller de krav som ställs i 20 § förvaltningslagen. Nämnden anser dock i efterhand att motiveringen hade kunnat vara mer utförlig och detaljerad. Med anledning av det kommer nämnden se över hur beslut motiveras för att säkerställa att kraven i 20 § förvaltningslagen säkerligen uppfylls framöver.

Nämndens motivering av beslut i allmänhet

När nämnden fattar beslut genom vilket ett ärende avgörs tillämpar nämnden förvaltningslagens 20 § om motivering av beslut. Nämnden är medveten om att ett sådant beslut som huvudregel, och i de allra flesta fall, ska innehålla de skäl som har bestämt utgången, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild.

Ärenden om entledigande av ställföreträdare kan vara av varierande natur. I vissa fall är det lätt att peka på en specifik händelse eller åtgärd som ställföreträdaren har vidtagit eller underlåtit att vidta, som visar att ställföreträdaren inte längre är lämplig och därför ska entledigas. Det kan exempelvis röra sig om en ställföreträdare som har underlåtit att lämna redovisning över sitt uppdrag. I sådana fall, där bedömningen av lämpligheten är relativt enkel att göra, är det också okomplicerat att på ett tydligt sätt motivera vad beslutet grundar sig på.

Nämndens motivering av det i ärendet aktuella beslutet

I det förevarande fallet har det varit en rad händelser – som var för sig inte nödvändigtvis är tillräckliga för att fatta beslut om entledigande på grund av olämplighet – som ligger till grund för bedömningen som nämnden har gjort. I motiveringen har nämnden sammanfattat händelseförloppen genom att hänvisa till de klagomål som inkommit till nämnden samt till en samlad bedömning i ärendet. Nämnden kan i efterhand hålla med om att motiveringen kan uppfattas som väl

kortfattad och knapphändig och att motiveringen därför ligger i gränslandet för att uppfylla kraven som ställs i 20 § förvaltningslagen.

Varför beslutet motiverats kortfattat kan, åtminstone delvis, förklaras med att AA innan beslutet fattades fick ta del av och bereddes möjlighet att yttra sig över den klagoskrift som lämnats till nämnden. Genom detta anser nämnden att han har fått kännedom om innehållet i skriften. Nämnden ansåg därför att det var obehövt att mer i detalj redogöra för innehållet. Nämnden kan dock i efterhand ifrågasätta om det var uppenbart obehövt, vilket enligt 20 § 1 st 1 p förvaltningslagen krävs för att skälen till beslutet ska kunna utelämnas.

Ytterligare en anledning till varför beslutet motiverats kortfattat är att nämnden, med hänsyn till skyddet för AA:s personliga förhållanden, har velat vara återhållsam med att i detalj beskriva på vilket sätt AA har agerat på ett inte lämpligt sätt. Detta har skett för att inte ”svartmåla” AA i onödan.

AA har i anmälan uppgett att han frågat överförmyndarnämndens direktör CC om orsaken till varför han har entledigats. Enligt AA har direktören hänvisat till att han kan överklaga nämndens beslut. Enligt direktören har hon haft längre samtal med AA. I samtalen, som ägt rum efter att beslutet om entledigande fattats, har direktören förklarat och förtydligat på vilka grunder AA har entledigats. Han har bland annat informerats om varför det har varit olämpligt att skriva en fullmakt på så sätt som har gjorts och att han inte i tillräcklig omfattning har utrett om huvudmannen har kunnat ha nytta av permobilerna och därför skyndat på inköpet i onödan. I samtalen har direktören även hänvisat till klagoskriften.

Nämndens motivering av beslut i framtiden

Nämnden vill poängtera att de flesta beslut som den fattar motiveras mer utförligt och konkret än vad som har gjorts i det nu aktuella fallet. Nämnden har med anledning av denna anmälan gjort en översyn över rutinerna för motivering av beslut och kommer i framtiden att säkerställa att beslut motiveras på ett klart, tydligt och tillräckligt utförligt sätt och att det sker med hänvisning till de faktiska omständigheter som ligger till grund för besluten.

AA kommenterade remissvaret.

Bedömning

Den rättsliga regleringen

Enligt huvudregeln i 20 § första stycket förvaltningslagen ska ett beslut, varigenom en myndighet avgör ett ärende, innehålla de skäl som har bestämt utgången, om ärendet avser myndighetsutövning mot någon enskild. Skälen får dock helt eller delvis utelämnas

1. om beslutet inte går någon part emot eller om det av någon annan anledning är uppenbart obehövt att upplysa om skälen
2. om beslutet rör tjänstetillsättning, antagning för frivillig utbildning, betygssättning, tilldelning av forskningsbidrag eller något jämförbart
3. om det är nödvändigt med hänsyn till rikets säkerhet, skyddet för enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden eller något jämförbart förhållande
4. om ärendet är så brådskande att det inte finns tid att utforma skälen
5. om ärendet gäller meddelande av föreskrifter som avses i 8 kap. regeringsformen och det inte är fråga om prövning i högre instans efter överklagande.

Kravet på att en myndighet ska motivera sina beslut har som syfte att garantera att ärendena prövas på ett omsorgsfullt, sakligt och enhetligt sätt. Att myndigheten motiverar sina beslut innebär även att det är lättare för parter och andra att förstå besluten, kontrollera att besluten är riktiga och bedöma om det kan löna sig att överklaga besluten (se Hellners och Malmqvist, Förvaltningslagen med kommentarer, tredje uppl., 2010, s. 231). Motiveringsplikten innebär att en myndighet i sitt beslut är skyldig att redovisa ”hjärtpunkterna” i skälen. Även om man inte kan begära att förvaltningsmyndigheternas beslut ska efterlikna domstolarnas domar, måste besluten göra det begripligt för parten vilka faktiska förhållanden som är avgörande, vilka rättsregler som är tillämpliga och hur myndigheten har resonerat på de punkter där meningarna kan gå isär (se Hellners och Malmqvist, a.a., s. 237).

Vad som behöver anges i ett beslut är även beroende av vad som redan är känt för parten. Om beslutet endast innebär ett fastställande av ett tidigare, preliminärt beslut som parten har fått del av, kan motiveringen ofta inskränkas till en hänvisning till det föregående beslutet och till att inget nytt kommit fram som gett anledning att gå ifrån detta. Om en myndighets avslagsbeslut grundas på ett yttrande från en annan myndighet och yttrandet kommunicerats med parten, kan det vara tillräckligt att hänvisa till det yttrandet som skäl för avslagsbeslutet (se Hellners och Malmqvist, a.a., s. 239).

Trots att en part har fått del av utredningsmaterialet under handläggningen, kan det i vissa fall finnas skäl för myndigheten att motivera ett avslagsbeslut. Så kan exempelvis vara fallet om en part riktat invändningar mot vissa sakuppgifter. Under sådana förhållanden bör det framgå av beslutet vilka överväganden som myndigheten har gjort med anledning av de motstridiga uppgifterna. Om myndigheten avstår från att göra det kan parten få uppfattningen att hans eller hennes synpunkter inte har beaktats (se JO 1994/95 s. 390).

Som nämnts ovan finns det en möjlighet för myndigheter att helt eller delvis utelämnat skälen om det ”av någon annan anledning är uppenbart obehövt att upplysa om skälen”. Orden ”uppenbart obehövt” visar att lagstiftaren avsett att undantaget bara ska komma till användning i undantagsfall. Så kan exempelvis vara fallet när en myndighet beslutar att avskriva ett ärende. Vidare kan en myndighet avstå från att motivera ett beslut om inte något väsentligt partsintresse därigenom eftersätts. Exempel på en sådan situation är när en överinstans avstår från motivering eftersom den inte finner skäl att ändra ett överklagat beslut som är tillfredsställande motiverat. Om en part uttryckligen begärt att få reda på skälen för myndighetens beslut, finns det knappast något utrymme för att tillämpa det aktuella undantaget (se Hellners och Malmqvist, a.a., s. 245).

Utformningen av överförmyndarnämndens beslut

Inledningsvis vill jag framhålla att överförmyndarnämndens beslut om att entlediga AA som god man har inneburit myndighetsutövning mot en enskild.

Beslutet är, enligt min mening, inte av den karaktären att det varit uppenbart obehövt för myndigheten att upplysa om skälen. Överförmyndarnämnden har alltså varit skyldig att i sitt slutliga beslut ange de skäl som har bestämt utgången.

I beslutet har överförmyndarnämnden enbart angett att det inkommit klagomål mot AA:s sätt att sköta sitt uppdrag. Det närmare innehållet i klagomålen anges inte. Dessa förhållanden och en ”samlad bedömning av ärendet” gjorde att det enligt överförmyndarnämnden kunde ifrågasättas om AA agerade på ett sätt som gagnade huvudmannen. Mot bakgrund av dessa omständigheter ansåg nämnden att AA inte var lämplig att inneha uppdraget som god man.

Enligt överförmyndarnämnden var det bl.a. ambitionen att inte ”svartmåla” AA som gjorde att klagomålen inte redovisades i beslutet. Jag vill för egen del framhålla att det är en självklarhet att myndigheter i sina beslut inte ska ägna sig åt att svartmåla eller på annat sätt chikanera enskilda. Att objektivt redogöra för de klagomål som har kommit in är emellertid något helt annat. Viljan att inte bidra till att en enskild framstår i ofördelaktig dager får inte leda till att myndigheten helt avstår från att redovisa utredningen i ärendet. En grundförutsättning för att parter – och andra som tar del av beslutet – ska förstå hur en myndighet har kommit fram till sin slutsats, är att det i beslutet åtminstone i allmänna ordalag redovisas vad som har kommit fram under handläggningen.

Överförmyndarnämnden har vidare lyft fram att det i vissa fall kan vara lätt att peka på en specifik händelse som gör att ställföreträdaren inte längre är lämplig för uppdraget och därför ska entledigas. I sådana fall är det enligt överförmyndarnämnden också okomplicerat att på ett tydligt sätt motivera vad beslutet grundar sig på. I fråga om beslutet att entlediga AA var det enligt överförmyndarnämnden däremot en rad händelser – som var för sig inte nödvändigtvis var tillräckliga för ett entledigande – som låg till grund för beslutet. Enligt min mening är det förhållandet att en relativt komplex bedömning ligger bakom en myndighets beslut inte skäl för att göra avkall på motiveringsplikten, snarare tvärtom. I dessa fall ligger det ett särskilt ansvar på myndigheten att på ett pedagogiskt sätt förklara skälen för beslutet.

Sammanfattningsvis innebär detta att överförmyndarnämnden i sitt beslut borde ha redovisat de klagomål som hade kommit in mot AA. För de fall han framfört synpunkter på klagomålen borde även dessa ha angetts i beslutet. Slutligen borde myndigheten, för att göra beslutet begripligt, ha förklarat hur omständigheterna värderats och vad som lades till grund för slutsatsen att AA inte längre var lämplig att inneha uppdraget som god man. Det har inte varit tillräckligt att, som överförmyndarnämnden gjort, hänvisa till en något kryptisk ”samlad bedömning”. Överförmyndarnämnden förtjänar kritik för beslutets bristfälliga motivering.

Länsstyrelsen i Västmanlands län utövar tillsyn över Överförmyndarnämnden i Västerås stad. Ett exemplar av detta beslut ska därför skickas till länsstyrelsen.

Ärendet avslutas.